

Democràcia i participació social

2012/2013

Codi: 101666

Crèdits ECTS: 6

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2500260 Graduat en Educació social	827 Graduat en Educació social	OT	0	0

Professor de contacte

Nom: José Oscar Rebollo Izquierdo

Correu electrònic: Oscar.Rebollo@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: Sí

Algun grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

No és planteja cap prerequisit per cursar l'assignatura

Objectius

L'assignatura vol aportar a la titulació d'Educació Social, i més específicament a la menció d'educació sociocomunitària, una visió sobre la democràcia i la participació social que sigui útil per al treball socioeducatiu en els seus diversos àmbits i contextos territorials i institucionals.

Des del punt de vista conceptual, partirem d'una comprensió de la democràcia que vagi més enllà dels aspectes formals i institucionals de la mateixa (Democràcia entesa com a conjunt de procediments i Institucions vinculades al poder de l'Estat) i que incorpori les seva dimensió social (¿Què és i com es construeix una societat democràtica? ¿Quina relació hi ha entre democràcia i societat civil, entre democràcia i ciutadania, i entre democràcia i desigualtats socials?, ¿És pot parlar d'una economia democràtica?, etc.); tot vinculant l'anàlisi de la democràcia i el de l'estructura social (processos de l'estat, del mercat i de la societat civil).

Posarem l'èmfasi en l'anàlisi de la participació social com a una pràctica educativa amb potencialitat transformadora dels contextos socials (condicions de vida, barris i entorns residencials, projectes socioeducatius, etc.) i en el coneixement de estratègies, mètodes, tècniques i dispositius (bones pràctiques) que permetin fomentar la participació de la ciutadania en diversos contextos socials

Competències

- Adoptar una actitud i un comportament ètic i actuar d'acord als principis deontològics de la professió.
- Contextualitzar l'acció socioeducativa en funció dels diferents paradigmes teòrics que han elaborat les ciències de l'educació i en funció del context socio-històric dels individus, grups i institucions.
- Desenvolupar estratègies d'aprenentatge autònom.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crític i saber comunicar-se de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua
- Dissenyar i desenvolupar processos de participació ciutadana i acció socio-comunitària.
- Dominar els coneixements teòrics i aplicats de les diferents Ciències de l'Educació que li permetin desenvolupar la capacitat d'anàlisi i observació de la realitat social i educativa
- Mantenir una actitud de respecte al medi (natural, social i cultural) per fomentar valors, comportaments i pràctiques sostenibles, que atenguin a la igualtat de gènere, equitat i respecte als drets humans
- Respectar la diversitat i pluralitat d'idees, persones i situacions.

- Treballar en equips i amb equips (del mateix àmbit o interdisciplinar).

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar diferents tipus de comunitats i les principals característiques que les defineixen i configuren.
2. Analitzar i aplicar el raonament crític a la comprensió de la Democràcia representativa versus participativa. Poder, govern i governabilitat.
3. Aplicar tècniques de participació: investigació acció participativa (IAP), al diagnòstic comunitari.
4. Conèixer la dimensió pedagògica de la interacció amb els iguals i els adults i saber promoure la participació en activitats col·lectives, el treball cooperatiu i l'esforç individual mostrant una actitud ètica front als processos de mediació en diferents contextos i circumstàncies.
5. Conèixer la diversitat i pluralitat d'idees, persones i situacions que configuren una comunitat.
6. Dissenyar i desenvolupar processos participatius d'educació sociocomunitària.
7. Dissenyar i regular espais d'aprenentatge en contextos de diversitat i que atenguin a la igualtat de gènere, a la equitat i al respecte als drets humans que conformen els valors de la formació ciutadana.
8. Identificar, descriure i analitzar models didàctics, estratègies i materials curriculars sobre la cultura política i la cultura cívica.
9. Lliurar en temps i forma les activitats proposades.
10. Mantenir una actitud de respecte, pràctiques i comportaments que atenguin a l'equitat i inclusió.
11. Organitzar el treball de forma estructurada en relació a les demandes.
12. Reflexionar, valorar i aplicar els canvis necessaris en la pràctica educativa sobre el concepte de participació. Participació com a finalitat i com a mitjà per al canvi.
13. Reflexionar, valorar i aplicar els canvis necessaris en la pràctica educativa sobre la participació ciutadana des de l'administració: models i dispositius.
14. Reflexionar, valorar i aplicar els canvis necessaris en la pràctica educativa sobre la participació social des dels actors socials: moviments socials i associacions.
15. Saber expressar oralment i per escrit les seves idees i coneixements amb suficient fonament teòric i argumental.
16. Saber relacionar-se (empatitzar) amb les diferents opcions ideològiques i vitals que integren les comunitats.
17. Treballar en equips multidisciplinars desenvolupant processos d'educació sociocomunitària.

Continguts

1. Les societats modernes: capitalisme i democràcia

Democràcia i desigualtat

El concepte de ciutadania

Models de democràcia

2. La societat democràtica

La societat democràtica: àmbits i condicions

El paper de la societat civil en la construcció de la societat democràtica

L'economia social com a economia democràtica

El paper de l'Estat en la societat democràtica

3. La participació ciutadana: definició i models

¿Què entenem per Participació Ciutadana?

Models i tipologies de formes de participació

La participació ciutadana com a pràctica socioeducativa i transformadora

4. Metodologies i instruments per promoure la participació

Actors i rols en els processos participatius

Espais de participació i formes de relació

La dinamització de processos participatius

Anàlisi de casos i experiències

Metodologia

Exposicions per part del professorat dels continguts i qüestions bàsiques del temari. Es realitza amb tot el grup classe i permet l'exposició dels principals continguts a través d'una participació oberta i activa per part dels estudiants

Espais de treball en grup reduïts (1/3 part del gran grup) supervisat pel professorat on mitjançant anàlisi de documents, resolució de casos i activitats diverses s'aprofundeix en els continguts i temàtiques treballades en el gran grup

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classe Magistral	35	1,4	3, 6, 12, 13, 14
Presentacions (i debat) a classe del treballs de grup	10	0,4	3, 6, 17
Tipus: Supervisades			
tutories grupals	10	0,4	3, 6, 12, 13, 14
tutories individuals	5	0,2	3, 6, 12, 13, 14, 17
Tipus: Autònomes			
estudi	30	1,2	3, 6, 12, 13, 14
lectura obligatoria	30	1,2	6, 12, 13, 14
realització de treballs	30	1,2	3, 6, 17

Avaluació

Pe poder superar l'assignatura s'han d'aprovar cadascun dels dos blocs d'activitats avaluatives de que consta l'assignatura. Les activitats del primer bloc es poden compensar entre elles (a partir de 4). És a dir, si un estudiant treu un 4, un 6 i un 5 als controls de les tres unitats del bloc 1, podem dir que el primer bloc queda aprovat.

L'assistència a classe és obligatòria: l'estudiant ha d'assistir a un mínim d'un 80% de classes, en cas contrari es considerarà no presentat.

Els estudiants que durant el curs hagin fet un seguiment adequat de l'assignatura i tot i així els quedi algun aspecte no assolit se'ls donarà l'oportunitat de poder superar la matèria, realitzant un treball autònom addicional o refent alguna de les activitats lliurades o realitzades. S'haurà d'estudiar cada cas en funció de la

situació de cada estudiant.

Percentge de la nota segons tipus d'exercici avaluador i bloc

bloc 1

Control del temari de la unitat 1: 20%

Control del temari de la unitat 2: 20%

Control del temari de la unitat 3: 20%

bloc 2

Treball de grup que es va elaborant al llarg del curs acadèmic en relació al tema 4 del programa (metodologies i instruments per promoure la participació): 40%

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Control temari unitat 1	20%	0	0	1, 2, 5, 12, 13, 14, 16
Control temari unitat 2	20%	0	0	1, 2, 12, 13, 14
Control temari unitat 3	20%	0	0	12, 13, 14
Presentació final del Treball en Grup	40%	0	0	3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
activitat/control de recuperació	màx 60%	0	0	3, 6, 12, 13, 14, 17

Bibliografia

AJUNTAMENT DE GIRONA (2007): *Proximitat i relació per a la cohesió social*. Girona: Ajuntament de Girona. Xarxa de Centres Cívics.

ALTMAN, D. (2010): *Democràcia directa, democràcia representativa i apoderament ciutadà*. Barcelona. Generalitat de Catalunya

BAGNASCO, A., PISELLI, F., PIZZORNO, A., TRIGILIA, C. (2003): *El capital social: instrucciones para su uso*. BuenosAires:Fondo de Cultura Económica.

BARBER, B. (1984): *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age*. Berkeley: University of California Press.

BLANCO, I., GOMÀ, R. (2002). *Gobiernos Locales y Redes Participativas*. Barcelona: Ariel.

BLANCO, I. y GOMÀ, R. (2003). "La crisis del modelo de gobierno tradicional. Reflexiones en torno a la *governance* participativa y de proximidad", *Gestión y Política Pública*, vol. XII, n.1, pp 5-42.

BLANCO, I Y BALLESTER, M. (2011): "¿Participar para transformar? La experiencia de los Presupuestos Participativos en la provincia de Barcelona. *Gestión y Análisis de Políticas Públicas*. Nueva época. Núm. 5. Madrid: Instituto Nacional de administración Pública (INAP)

CASTEL, R. (1997): *Metamorfosis de la cuestión social*. Buenos Aires: Paidós

CASTELLS (2006): *La sociedad red. Una visión global*. Madrid: Alianza

- IOE, Colectivo (1993): "Investigación - Acción - Participativa. Introducción en España", en *Documentación Social* 92, Madrid.
- COLINO, C., DEL PINO, E. (2005): *Las nuevas formas de participación en los gobiernos locales*. Madrid: Fundación Alternativas.
- CORTINA, A. (1997): *Ciudadanos del mundo. Hacia una teoría de la ciudadanía*. Madrid: Alianza.
- COMIN, T., GERVASONI, L. (ed.) (2009): *Democràcia econòmica. Vers una alternativa al capitalisme*. Barcelona: Catalunya s. XXI
- CROSSMAN (1979): *Biografía del Estado moderno*. México: Fondo de Cultura Económica.
- CROUCH, C. (2004): *Postdemocracia*. Madrid: Santillana.
- DALTON, R.; KUECHLER, M. (eds.) (1992): *Los nuevos movimientos sociales*. València: Editorial Alfons el Magnànim.
- DEL PINO, E. y COLINO, C. (2008): "Democracia participativa en el nivel local: debates y experiencias en Europa" *Revista Catalana de Dret Públic*, 37, 165-20. Barcelona.
- ELIZALDE, A. (2004): *Desarrollo humano y ética para la sustentabilidad*. Buenos Aires: CACID.
- FALS BORDA, O. (1985): *Conocimiento y poder popular*. Bogotá: Siglo XXI
- FALS BORDA, O. (1994): *El problema de cómo investigar la realidad para transformarla por la praxis*, Bogotá: Tercer Mundo.
- FISHKIN, J. (1995): *Democracia y deliberación*. Barcelona: Ariel.
- FONT, J. y GOMÀ, R. (2000) "Participación Ciudadana en la Política Local" en Fundación Encuentro (ed.) *Informe España 2000*. Madrid: Fundación Encuentro.
- FONT, J. (ed.) (2001): *Ciudadanos y Decisiones Públicas*. Barcelona: Ariel.
- FONT, J Y GALAIS, C. (2009): *Experiències de democràcia participativa local a Catalunya: un mapa analític*. Barcelona. Generalitat de Catalunya. DGPC.
- FONT, N (1998): *Democràcia i participació ciutadana*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- FREIRE, P (1970): *Pedagogía del oprimido*. Madrid: siglo XXI.
- FUNES y ADELL (Eds.) (2003): *Movimientos sociales: cambio social y participación*. Madrid: UNED Ediciones.
- GANUZA, E. y ÁLVAREZ, C. (eds.) (2003): *Democracia y presupuestos participativos*. Barcelona, Icaria.
- GANUZA, E. y GÓMEZ, B. (2008), *Control democrático y presupuestos participativos en España*. Madrid: Fundación Alternativas, EP38/2008.
- GANUZA, E. y FRANCÉS, F. J. (2008): "¿A qué llamamos participar en democracia? Diferencias y similitudes en las formas de participación" *Revista Internacional de Sociología*, 49, pp. 89-113
- GARGARELLA, R. (2010): *Nos los representantes. Crítica de los fundamentos del sistema representativo*. Buenos Aires: Miño y Dávila editores.
- GEILFUS, F. (1997). *80 Herramientas para el Desarrollo Participativo* Instituto Interamericano de Cooperación para la Agricultura (IICA) - GTZ. San Salvador
- GENRO, T. (2003): *Crisis de la democracia*. Barcelona: El Serval
- GIDDENS, A. (2000): *Un mundo desbocado*. Madrid: Taurus.

- GINSBORG, P. (2010): *Así no podemos seguir. Participación ciudadana y democracia parlamentaria*. Barcelona: Los libros del lince.
- GONZÁLEZ, J.J. y REQUENA, M. (eds.) (2008): *Tres décadas de cambios social en España*. Madrid: Alianza Editorial.
- GRET, M y SINTOMER, Y (2003): *Porto Alegre. La esperanza de otra democracia*. Barcelona: Debate.
- HIRSCHMAN, A. (1977): *Salida, voz y lealtad*. México: Fondo de Cultura Económica.
- HIRSCHMAN, A. (1986): *Interés privado y acción pública*. México: Fondo de Cultura Económica.
- IBARRA, P.; TEJERINA, J. (1998): *Los movimientos sociales. Transformaciones políticas y cambio cultural*. Madrid: Editorial Trotta.
- IBARRA, P., MARTI, S.; GOMÀ, R. (Coords.)(2002): *Creadores de democracia radical*. Barcelona: Icaria
- INGLEHART, R. (1991) *El Cambio Cultural en las Sociedades Industriales Avanzadas*. Madrid: Centro de Estudios Sociológicos.
- INNERARITY, D. (2006): *El nuevo espacio público*. Madrid: Espasa
- KALEIDOS.RED (2008): *Equipamientos municipales de proximidad. Metodologías para la participación ciudadana*. Gijón: ediciones TREA
- KERBO, H.R. (2004): *Estratificación social y desigualdad*. Madrid: McGraw-Hill.
- MARTÍ, J., PASCUAL, J., REBOLLO, O. (coord.) (2005): *Participación y desarrollo comunitario en medio urbano*. Madrid, IEPALA/CIMAS
- MARTÍ-COSTA y PARÉS, M. (COORDS.) (2009): *"Llei de barris: ¿cap a una política de regeneración urbana participada i integral?"*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- MONTERO, M. (2003): *Teoría y práctica de la psicología comunitaria*. Buenos Aires. Paidós.
- MORGADO, I (2007): *Emociones e inteligencia social. Las claves para una alianza entre los sentimientos y la razón*. Barcelona: Ariel.
- MOYANO, E. (2001): "El enfoque del capital social y su utilidad para el análisis de las dinámicas del desarrollo", *Revista de Fomento Social, INSA-E TEA*, Córdoba, vol. 56, n.º 221, pp. 35-63.
- NAVARRO, C. J., CUESTA, M., FONT, J. (2009): *¿Municipios participativos? Participación política y ciudadana en ciudades medias españolas*. Madrid. CIS, Opiniones y Actitudes 62
- OLSON, M (1992[1965]): *La lógica de la acción colectiva*. Bienes públicos y la teoría de grupos. México D.F.: Limusa Noriega Editores.
- PARÉS, M. (Coord.) (2009): *Participación y calidad democrática. Evaluando las nuevas formas de democracia participativa*. Barcelona: Ariel.
- PATEMAN, C. (1970): *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PIZZORNO (1994): "Identidad e interés" en *Revista Zona Abierta*, nº 69, Madrid, pp. 135-152.
- PINDADO, F. (2000): *La participación ciudadana en la vida de las ciudades*. Barcelona. Ediciones del Serbal.
- PINDADO, F. (2008): *La participación ciudadana es la vida de las ciudades*. Barcelona. Ediciones del Serbal
- PUTNAM, R., (2000), *Per a fer que la democràcia funcioni. La importància del capital social*, Barcelona: Proa.
- RAMIO, C. y SALVADOR, M. (2007): *El disseny institucional de l'àmbit de la participació ciutadana a les*

corporacions locals. Barcelona: Diputació de Barcelona

REBOLLO, O. Y CARMONA, M. (2009): *Guia operativa d'acció comunitària*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Acció Social i ciutadania.

ROSANVALLON, P. (2007): *La contrademocracia. La política en la era de la desconfianza*. Buenos Aires: Ediciones Manantial

ROSANVALLON, P (2010): *La legitimidad democrática. Imparcialidad, reflexividad y proximidad*. Barcelona: Paidós

SALAZAR UGARTE, P. (2004): "¿Qué participación para cuál democracia?" en: Ziccardi, A. (coord.): *Participación ciudadana y políticas sociales en el ámbito local*. México D.F. UNAM - Instituto de Investigaciones Sociales.

SEN, A. (2006): *El Valor de la Democracia*. Barcelona: El Viejo Topo.

SINTOMER, Y. (2005), "Los presupuestos participativos en Europa: retos y desafíos",

Revista del CLAD Reforma y Democracia, 31: 63-92.

SUBIRATS, J. (1997): "Democràcia: participació i eficiència". *Revista de Serveis Personals locals* número 6. Barcelona, CIFA, Patronat flor de Maig. Diputació de Barcelona.

SUBIRATS, J. (1998) "Nous Mecanismes Participatius i Democràcia: Promeses i Amenaces", *Àmbits*, nº 6.

SUBIRATS, J. et al. (2001) *Experiències de Participació Ciutadana en els Municipis Catalans*. Barcelona: Escola d'Administració Pública de Catalunya.

SUBIRATS, J., BRUGUÉ, Q., GOMÀ, R. (2002). *Redes, territorio y gobierno. Nuevas respuestas locales ante los retos de la globalización*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

SUBIRATS, J. (Dir) (2005): *Perfils d'exclusió social urbana a Catalunya*. Barcelona: Servei de publicacions de la UAB.

SUBIRATS, J. (2007): "Els miratges de la certesa", en *Anuari territorial de Catalunya 2006*. Barcelona, Societat Catalana d'Ordenació del territori.

SUBIRATS, J. (2011): "Estudio introductorio" a: Putnam: *Hacer que la democracia funcione*. Clásicos contemporáneos. Madrid: CIS.

TARROW, S. (1997): *El poder en movimiento*. Barcelona. Alianza.

TEZANOS, J.F. (1998): *Tendencias de dualización y exclusión social en las sociedades avanzadas: un marco para el análisis*. Madrid: UNED.

TEZANOS, J.F. (2001): *La sociedad dividida*. Madrid: Biblioteca Nueva

TILLY, CH. (2010): *Democracia*. Madrid: Akal.

VIEJO, R. Y otros (2009): "La participación ciudadana en la esfera pública: enfoques teórico-normativos y modelos de democracia", en PARÉS, M. (Coord.): *Participación y calidad democrática*. Barcelona: Ariel; p. 29-54.

WAINWRIGHT, H. (2005): *Cómo ocupar el Estado*. Barcelona: Icaria

WILKINSON, R. y PICKETT, K. (2009): *Desigualdad. Un análisis de la (in)felicidad colectiva*. Madrid: Turner.

VILLASANTE (1998): *Cuatro redes para mejor-vivir*. Vol I y II. Buenos Aires: Lumen

VILLASANTE (1995): *Las democracias participativas*. Madrid: HOAC.

VV.AA. (2010): *Democracia en suspenso*. Madrid: Ediciones Casus-Belli

ZICCARDI, A. (coord.) (2004): *Participación ciudadana y políticas sociales en el ámbito local*. México D.F. Instituto de investigaciones sociales, UNAM.